

FAKTORI KREATIVNOG POSTIGNUĆA I KREATIVNI STILOVI STUDENATA I STUDENTKINJA PSIHOLOGIJE

Sažetak: Na uzorku studenata psihologije Filozofskog fakulteta u Nišu (N=100) ispitivani su stavovi studenata o faktorima kreativnog postignuća. Najviše ocene dobili su: dinamika i zanimljivost nastave, direktna pohvala i nagrađivanje, posvećivanje dodatnog vremena studentima, objektivno i kvalitetno ocenjivanje, entuzijazam profesora i ravnopravan odnos. Ispitana je takođe, povezanost ovih stavova sa kreativnim stilom ispitanika pomoću CSQ (Creativity Styles Questionnaire – Kumar & Holman, 1997) kao i sklonosti traženja uzbuđenja (SSS-V – Zuckerman Sensation Seeking Skale – Form V, 1978). Rezultati pokazuju da postoji negativna povezanost između skale verovanje u nesvesne procese i stava prema pohvali i direktnom nagrađivanju ($r = -477$, $p < 0,01$), kao i negativna povezanost dimenzije: korišćenje drugih ljudi sa stavovima prema značaju kreativnosti profesora ($r = -383$, $p < 0,05$) i dinamike i zanimljivosti nastave ($r = -389$, $p < 0,05$). Postoji pozitivna povezanost između skale traženja iskustva i entuzijazma ($r = 410$, $p < 0,05$) i kreativnosti profesora ($r = 375$, $p < 0,05$). Nije nađena povezanost kreativnih stilova i faktora kreativnog postignuća sa uspehom na studijama, ali muškarci imaju više skorove na skali korišćenja tehnika kao i na skali kontrole sredine i bihevioralne regulacije. Rezultati su u skladu sa prošlim istraživanjima i ukazuju da bi reforme u nastavi trebalo da više potenciraju aktivno uključivanje studenata, njihove kreativne potencijale i aktivniju ulogu nastavnika.

Ključne reči: kreativno postignuće, kreativni stilovi, divergentna produkcija, reforme obrazovanja

Među brojnim autorima koji su se bavili pitanjima kreativnosti ne postoji slaganje niti opšte prihvaćena definicija.

Neki autori kao Čikzentmihalji (Csikzentmihalyi, 1997) kreativnost postavljaju u društveno istorijski kontekst. Kreativnost je proizvod tri sile: sistema socijalnih institucija, stabilnog kulturnog domena i, na kraju, same individue.

Lav Vigotski (1996, 1998) kreativnost postavlja u okvir kognitivnog razvoja i posmatra je kao funkciju koja sadrži i operiše materijalom iz mašte, a mašta je po njemu jedna od najvažnijih simboličkih funkcija (prema Škorc, 2012).

Sternberg stavlja naglasak na aspekt proizvoda i tvrdi da je kreativnost „sposobnost da se proizvede nov, kvalitetan i odgovarajući (koristan) proizvod“ (Sternberg, 2005).

Rouds (Rhodes, prema Škorc, 2012) ukupno 56 važećih definicija kreativnosti koje se međusebno razlikuju, svrstava u četiri polja u zavisnosti od toga šta naglašavaju a to su: kreativna ličnost, kreativni produkt, kreativni procesi i kreativno okruženje.

Kreativnost se često posmatra kao postignuće a istraživanja kreativnosti svode na istraživanja produkata (Milićević, 2010). Jedna od takvih prihvaćenih i popularnih definicija je sledeća: „Kreativnost je ispoljena namera i motivacija da se transformiše objektivni svet u originalnu interpretaciju, upotpunjena sposobnošću da se odluči kada je to primereno činiti a kada nije“ (Runco, 2007; Sternberg, 2006).

Veoma je značajna i Gilfordova podela na konvergentno i divergentno mišljenje (Guilford, 1950). O konvergentnom mišljenju govorimo kada osoba od više potencijalnih ideja (rešenja) bira samo jedno odgovarajuće. Školski sistem, pa i visokoškolsko obrazovanje, funkcioniše po tom sistemu. Većina ispita se realizuje tako što ispitivač (profesor) postavlja pitanje na koje postoji samo jedan tačan odgovor. Svako odstupanje od tog tačnog odgovora se smatra pogrešnim. Student se nagrađuje boljim ocenama, ukoliko je njegovo ponašanje predvidljivo, to jest, ukoliko produkuje odgovore koji se od njega već očekuju (Milićević i Živković, 2014, 2014a; Škorc, 2012).

Divergentno mišljenje se odvija sasvim drugačije. Na postavljeni problem može se dati veliki broj mogućih rešenja (odgovora) od kojih se svako može smatrati prihvatljivim. Pozitivno je to što osoba ima slobodu izbora, ali je nedostatak u teškoći ocenjivanja ovakvog produkta (Škorc, 2012).

O zapostavljenosti divergentnog mišljenja u obrazovanju govorili su brojni autori. Sarsani u jednoj studiji pokazuje da su visoko kreativna deca bila nepoželjnija i da ih nastavnici manje vrednuju (Sarsani, 2005). Na našim prostorima, postoje nalazi da polovinu kreativne dece nastavnici primećuju ali druga polovina kreativnih učenika ostaje potpuno neprimećena (Krnjajić, 2002). Stavovi studenata psihologije (Milićević i Živković, 2014) takođe pokazuju da divergentno mišljenje nije dovoljno zastupljeno u reformisanim nastavnim programima.

Od brojnih faktora u visokom obrazovanju koji utiču na kreativnost studenata možemo navesti neke najvažnije.

Pre svega, pokazalo se da važan uticaj na kreativnost učenika i studenata ima kreativnost njihovog učitelja tj. profesora (prema Škorc, 2012). Ovde je veza dvosmerna, a najjači je uticaj kreativnog učitelja na decu koja poseduju sklonost da razviju svoje kreativne sposobnosti.

Što se tiče pola, u jednom istraživanju je dato učiteljima i nastavnicima da imenuju troje najdarovitijih i troje najnedarovitijih učenika. Ispostavilo se da je u obe grupe bilo više dečaka nego devojčica (Amabile, 1996). Čini se da su dečaci

više favorizovani ali i više kažnjavani tokom rada a obrazovni sistem je polarizovaniji prema dečacima nego devojčicama. Na području visokog obrazovanja polna struktura studenata favorizuje ženski deo populacije dok mladići imaju statistički značajno manji udeo (Popović, 2012). Ovo je posebno zastupljeno na Filozofskom fakultetu i studijama psihologije (Milićević i Komlenić, 2014).

Pored kreativnosti, vrlo su bitne i druge lične osobine nastavnika, tj. profesora kao što su objektivnost, entuzijazam, pravednost i sl. Što se tiče osobina učenika, postoje nalazi da nastavnici idealnog učenika vide kao poslušnog, pasivnog i zavisnog (Alencar, 1996 prema Maksić, 2006).

Među faktorima koji pogoduju kreativnim postignućima bitni su i postupci profesora/nastavnika u odnosu prema studentima/učenicima kao što je ravnopravnost u tretmanu, zanimljivost, nastave, objektivno i kvalitetno nagrađivanje, posvećivanje dodatne pažnje studentima/učenicima i sl. (Milićević i Živković, 2014).

Problem

U ovom radu zanimala nas je zastupljenost pomenutih faktora koji pogoduju kreativnim postignućima kod studenata oba pola kao i razlike među polovima u odnosu na sklonost traženju uzbuđenja i primeni pojedinih kreativnih stilova.

Prema tome postavljena su dva glavna cilja:

a) Ispitati razlike u zastupljenosti faktora koji pozitivno utiču na kreativno postignuće na studijama psihologije kod studenata i studentkinja, i

b) Ispitati zastupljenost kreativnih stilova (CSQ) i sklonost traženju uzbuđenja (SSS-V) studenata i studentkinja psihologije i njihov odnos sa faktorima koji pozitivno utiču na kreativno postignuće.

Metod

Uzorak

Ispitano je 100 studenata Filozofskog fakulteta, oba pola, sa Departmana za psihologiju, uzrasta 20–23-godine i to 70 ženskog i 30 muškog pola.

Instrumenti

1. Za ovu svrhu korišćen je posebno konstruisan upitnik FDP-30 (Milićević, 2014) i to deo koji se odnosi na stavove prema faktorima koji pozitivno utiču na kreativno postignuće studenata. Upitnik, inače, sadrži 30 ajtema kojima se ispituje izraženost navedenih faktora koji pospešuju divergentnu produkciju, zatim procene pozitivnih i negativnih faktora kreativnog postignuća, kao i stav studenata o pozitivnim i negativnim stranama reformisanih studija psihologije.

2. CSQ (Creativity Styles Questionnaire – Kumar & Holman) je instrument kojim se ispituje kako osobe sprovode kreativni akt (Kumar & Holman, 1997).

Pod kreativnošću autori podrazumevaju obavljanje svakodnevnih stvari na novi način kao što su: rešavanje problema u životu, pisanje, slikanje, muzičke aktivnosti i drugo. Upitnik je Likertovog tipa i na svaku tvrdnju, ispitanik treba da izrazi slaganje na petostepenoj skali od – uopšte se ne slažem, ne slažem se, nisam siguran, slažem se, do – u potpunosti se slažem. CSQ se sastoji od 8 skala:

1. Kumarova i Holmanova globalna mera kreativnosti (2 ajtema). Ova skala meri samoprocenu sopstvene kreativnosti i njena pouzdanost iznosi $\alpha = .76$
2. Verovanje u nesvesne procese (17 ajtema). Ova skala se odnosi na stepen verovanja da su kreativni čin i inspiracija malo pod uticajem kontrole a više se pripisuju nesvesnim procesima. Njena pouzdanost iznosi $\alpha = .70$
3. Korišćenje tehnika (18 ajtema). Ova skala meri koliko je pojedinac sklon korišćenju posebnih tehnika i strategija pri stvaralačkom činu. Pouzdanost prema autorima iznosi $\alpha = .81$
4. Korišćenje drugih ljudi (9 ajtema). Ova skala pokazuje u kom stepenu je pojedinac u kreativnom radu sklon da konsultuje druge ljude i sa njima deli svoje ideje i kreativne produkte. Pouzdanost skale je $\alpha = .74$
5. Orijentacija na finalni produkt (7 ajtema) se tiče stepena zaokupiranosti radom na razvoju finalnog kreativnog produkta. Pouzdanost skale iznosi $\alpha = .45$
6. Kontrola sredina/ bihejvioralna samoregulacija (18 ajtema). Ova skala meri stepen u kojem pojedinac koristi diskriminativne stimule u samoregulaciji, to jest olakšavanju svog kreativnog rada. Pouzdanost skale je $\alpha = .83$
7. Sujeverje (2 ajtema) označava stepen sklonosti pojedinca da koristi neke sujeverne radnje i ponašanja kako bi olakšao sebi svoj kreativni rad. Pouzdanost skale je $\alpha = .72$
8. Korišćenje čula (5 ajtema) odnosi se na korišćenje vizuelnih čula, čula sluha, dodira, mirisa i ukusa u kreativnom radu. Pouzdanost skale je $\alpha = .76$

3. SSS-V – Zuckerman Sensation Seeking Skale – Form V (1978) – Skala traženja uzbuđenja.

Prvu skalu traženja uzbuđenja (formu I), Cukerman (Zuckerman) je konstruisao 1964. godine. Na osnovu faktorske analize do danas razvijeno je 6 različitih formi skale. Skala traženja uzbuđenja sastoji se od 40 ajtema, a svaka pojedina subskala ima 10 ajtema. Skala sadrži 4 subskale:

1. Traženje uzbuđenja i pustolovina (eng. Thrill and Adventure Seeking – TAS) – odražava želju za učestvovanjem u sportskim i drugim fizički opasnim aktivnostima (padobranstvo, ronjenje, alpinizam, letenje itd.).
2. Traženje iskustava (eng. Experience Seeking – ES) – odnosi se na traženje novih podražaja i iskustava kroz misaone aktivnosti i čula, putem muzike, umetnosti, putovanja ili socijalno nekonformističkim ponašanjem npr. druženje s nekonvencionalnim društvenim grupama.
3. Sloboda u ponašanju ili „otkočenost“ (eng. Disinhibition – DIS) – odražava traženje uzbuđenja kroz socijalne aktivnosti, kao što su zabave, konzumacija alkohola, kockanje i pojačana seksualna aktivnost.

4. Osetljivost na dosadu (eng. Boredom Susceptibility – BS) – odnosi se na nepodnošenje bilo koje vrste iskustava koja se ponavljaju, što uključuje i rutinske poslove kao i dosadne ljude.

Testovi su ispitanicima zadati bez vremenskog ograničenja, na vežbama iz Metodologije psiholoških istraživanja sledećim redosledom CSQ, SSV i FDP-30.

Rezultati

1. Nisu dobijene statistički značajne razlike između studenata i studentkinja u procenama faktora koji pozitivno deluju na kreativnu produkciju na studijama. Studenti oba pola slično procenjuju značaj ovih faktora na studijama psihologije.

Najveći značaj pridaje se zanimljivosti nastave, pohvali nastavnika ali i njegovoj ličnoj kreativnosti (tabela 1).

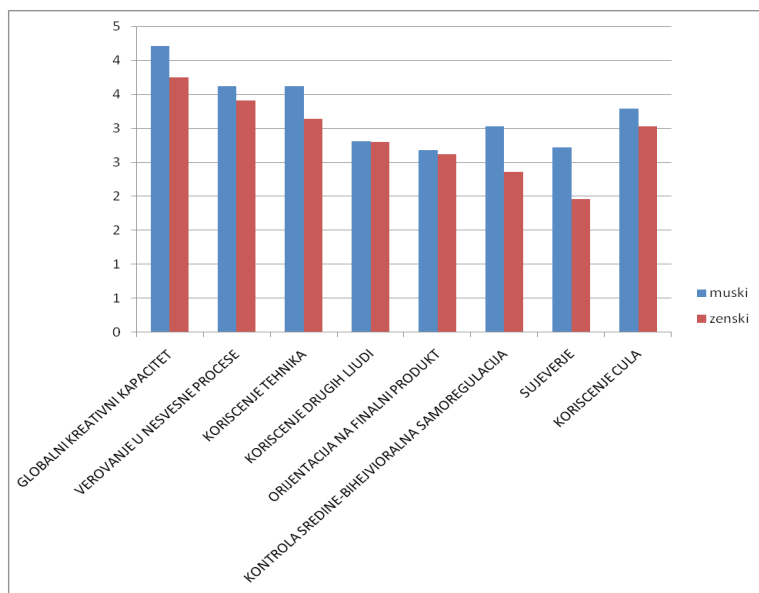
Tabela 1. Prosečne procene faktora koji pozitivno deluju na kreativnu produkciju na studijama kod studenata oba pola

Rang		AS	SD
1	dinamika i zanimljivost nastave	4.39	.96
2	pohvala i direktno nagrađivanje	4.23	.72
3	kreativnost samog profesora	4.06	1.06
4	posvećivanje pažnje i vremena studentima van nastave i na konsultacijama	4.06	1.03
5	objektivno i kvalitetno ocenjivanje	3.87	1.09
6	entuzijazam profesora	3.81	1.06
7	ravnopravan odnos prema studentima	3.52	1.06
8	nešto drugo	1.26	1.00

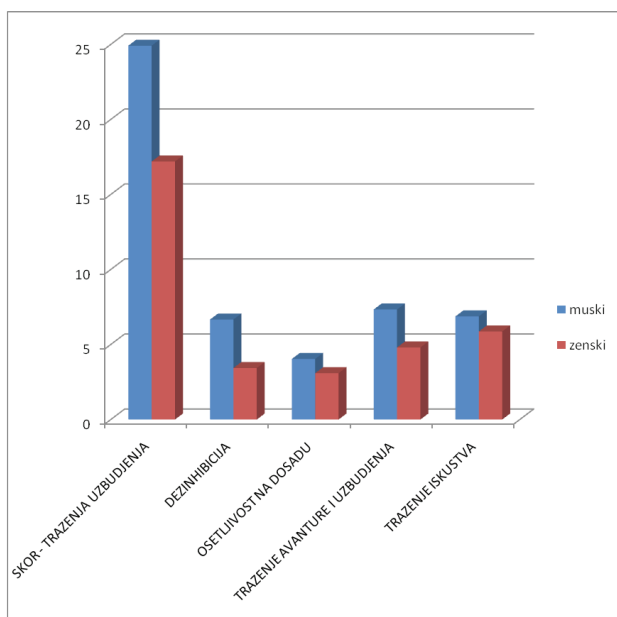
2. Kada su pitanju kreativni stilovi koje ispitanici primenjuju u svom kreativnom radu, dobijene su razlike između studenata različitog pola (grafik 1).

Muškarci pokazuju viši globalni kreativni kapacitet $F(1,98) = 10.10$; $p < .01^{**}$, skloniji su verovanju u nesvesne procese $F(1,98) = 5.84$; $p < .05^{*}$ i korišćenju tehnika $F(1,98) = 27.82$; $p < .001^{***}$, kontroli sredine i bihevioralnoj samoregulaciji $F(1,98) = 27.95$; $p < .001^{***}$, kao i sujeverju $F(1,98) = 13.70$; $p < .01^{***}$.

3. Takođe su dobijene razlike u sklonosti traženju uzbuđenja merenim Cukermanovom SSS-V između studenata različitog pola (grafik 2).

Grafik 1. Rezultati na CSQ (Creativity Styles Questionnaire – Kumar & Holman, 1997) kod studenata psihologije muškog i ženskog pola

Grafik 2. Rezultati na SSS-V – Zuckerman Sensation Seeking Skale – Form V kod studenata psihologije muškog i ženskog pola

Muškarci imaju veći totalni skor traženja uzbuđenja $F(1,98) = 36,40$; $p < .001^{***}$, viši stepen dezinhibicije $F(1,98) = 41,32$; $p < .001^{***}$, veću osetljivost na dosadu $F(1,98) = 4,92$; $p < .05^*$ i u većem stepenu su skloni traženju avanture i uzbuđenja $F(1,98) = 26,75$; $p < .001^{***}$.

4. Ispitana je i povezanost između procena faktora koji pozitivno deluju na kreativnu produkciju na studijama kod studenata i postignuća na CSQ (Creativity Styles Questionnaire – Kumar & Holman, 1997) i SSS-V – Zuckerman Sensation Seeking Skale – Form V.

Nađene korelacije prikazane su u tabeli 2.

Studenti koji pridaju viši značaj entuzijazmu ($r = .42$, $p < .05$). i kreativnosti profesora ($r = .375$, $p < .05$) skloniji su traženju iskustva. Isticanje značaja kreativnosti profesora u negativnoj korelaciji je sa kreativnim stilom korišćenja drugih ljudi ($r = -.383$, $p < .05$).

Pridavanje značaja pohvali i direktnom nagrađivanju u negativnoj je korelaciji sa verovanjem u nesvesne procese ($r = -.477$, $p < .01$). I na kraju, pridavanje značaja dinamici i zanimljivosti nastave u negativnoj korelaciji je sa korišćenjem drugih ljudi.

	pol		entuzijazam profesora	kreativnost profesora	pohvala i direktno nagrađivanje	dinamika i zanimljivost nastave
VEROVANJE U NESVESNE PROCESSE	r	-.229	,167	,205	-.477	-,029
	sig	,216	,369	,269	,007 **	,875
KORIŠĆENJE DRUGIH LJUDI	r	-.008	-,272	-.383	-,016	-.389
	sig	,968	,139	,033 *	,930	,030*
TRAŽENJE ISKUSTVA	r	-.222	,410	,375	-,321	,202
	sig	,231	,022*	,038*	,078	,277

Zaključak

U procenama faktora kreativnog postignuća studenti muškog i ženskog pola se ne razlikuju. Procene značaja pojedinih faktora kreativnih postignuća na studijama su slične kao i u ranijim istraživanjima, pa im u praksi treba posvetiti više pažnje.

U ovom istraživanju nije nađena povezanost između faktora kreativnog postignuća ispitivanih upitnikom FDP-30 i totalnih skorova na CSQ i SSS-V, ali je nađena povezanost sa pojedinim subskalama. Visoke procene značaja kreativnosti profesora i dinamike i zanimljivosti nastave negativno koreliraju sa subskalom korišćenje drugih ljudi. Izgleda da je kreativnost više vezana za individualni rad. Studenti koji teže dele svoj kreativni rad i njegove produkte sa drugima više očekuju od samog profesora i nastave.

Povezanost traženja iskustva sa procenama entuzijazma i kreativnosti profesora je očekivana. Radoznalost je jedan od bitnih elemenata kreativnosti, pa zato radoznaliji studenti više preferiraju entuzijazam i kreativnost svojih profesora.

Razlike između polova u kreativnim stilovima (CSQ) i sklonosti traženju uzbuđenja (SSS-V) su takođe očekivane. Razlika u proceni sopstvenog kreativnog kapaciteta u korist muškaraca može se objasniti njihovim osobinama. Poznato je da su muškarci manje skromni u samoprocenjivanju svojih vrednosti od žena. Prema tome, treba imati u vidu da se radi u razlikama u samoprocenama ali ne i u stvarnom kreativnom kapacitetu. Ovo je u skladu sa nekim ranijim nalazima (Amabile, 1996; Maksić, 2006) i saznanjima da društvene sredine koje prave oštru polarizovanost i podelu uloga prema polu vrše negativan uticaj na razvoj kreativnosti kod oba pola (Sarsani, 2005).

Može se zaključiti da i pored individualnih razlika u kreativnim stilovima i sklonosti traženju uzbuđenja, studenti i studentkinje psihologije slično procenjuju faktore koji utiču na njihovo kreativno postignuće u toku studiranja. Studenti oba pola najviše vrednuju dinamiku i zanimljivost nastave, pohvalu i direktno nagrađivanje, kreativnost samog profesora, posvećivanje pažnje i vremena studentima van nastave i na konsultacijama i objektivno i kvalitetno ocenjivanje. Iz tih razloga, ovim faktorima kreativnog postignuća treba posvetiti pažnju u godišnjim evaluacijama nastavnika i nastavnog procesa kao i u aktivnostima na poboljšanju kvaliteta studija (Milićević i Živković, 2014). Postojeće bolonjske (2005) kao i sve ostale reforme u nastavi trebalo bi da više potenciraju aktivno uključivanje studenata (Maksimović, 2012; Kundačina i Nikolić, 2012), kao i njihove kreativne potencijale i aktivniju ulogu nastavnika.

Literatura

- Amabile, T. (1996): *Creativity in Context*. Westview press, a member of Perseus Book Group, USA.
- Csikszentmihalyi, M. (1997): *Finding Flow: the Psychology of engagement with everyday life*. Basic groups a member of Perseus Books group.
- European Commission. (2005): *Bologna Process Stocktaking*. Online: http://www.bolognabergen2005.no/Bergen/050509_Stocktaking.pdf (20.10.2011)
- Guilford, J. P. (1950): *Creativity American Psychologist*, 5. 444–454.
- Krnjajić, Z. (2002). *Intelektualna nadarenost mladih*. Institut za psihologiju, Psihološke monografije 9, Beograd.
- Kumar, V. K. & Holman, E. R & Rudegeair, P. (1991): Creativity styles of freshmen students. *Journal of Creative Behavior*, 25, 51–58.
- Kumar, V. K., Kemmler, D. & Holman, E. R (1997): The Creativity styles questionnaire-Revised. *Creativity Research Journal*, 10(1), 320–323.

- Kundačina, M., Nikolić, R. (2012): Mišljenja univerzitetskih nastavnika i saradnika o primeni bolonjskih principa. *Nauka i savremeni univerzitet 1, 2012. Obrazovanje i savremeni univerzitet – međunarodni tematski zbornik radova*. Filozofski fakultet u Nišu, 145-154.
- Maksić, J. (2006): *Podsticanje kreativnosti u školi*. Institut za pedagoška istraživanja Beograd.
- Maksimović, J. (2012): Protivrečja bolonjskog procesa u visokom obrazovanju Srbije. *Nauka i savremeni univerzitet 1, 2012. Obrazovanje i savremeni univerzitet – međunarodni tematski zbornik radova*. Filozofski fakultet u Nišu, 81–93.
- Milićević, N. (2010): *Metod serijske reprodukcije vizuelnih stimulusa u ispitivanju kreativnog procesa*. Doktorska disertacija. Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet – Niš.
- Milićević, N. (2014): Faktori kreativnog postignuća na studijama psihologije. *Naučni skup povodom stogodišnjice Sarajevskog atentata i dvadesetogodišnjice rada Filozofskog fakulteta na Palama 16–18.maj 2014.godine*. Knjiga rezimea, str. 283.
- Milićević, N. Komlenić, M (2014): Stavovi studenata psihologije prema starijim osobama i kvalitet odnosa prema starijim u porodici. Međunarodna naučna konferencija *Starenje i kvalitet života: tranzicija i evrointegracije – Kosovska Mitrovica, Filozofski fakultet, 24–25.10.2014*. Knjiga rezimea, str. 75–76.
- Milićević, N., Živković, M. (2014): Faktori divergentne produkcije u visokoškolskom obrazovanju. *Nauka i savremeni univerzitet 3, 2014. Savremene paradigme u nauci i naučnoj fantastici – međunarodni tematski zbornik radova*. Filozofski fakultet u Nišu, 75–87.
- Milićević, N., Živković, M., Milojković, S. (2014): *Kreativno učenje i primene tehnike crtanja*. Katalog programa za stručno usavršavanje nastavnika 2014/2015.
- Milićević, N., Živković, M., Milojković, S. (2014a): Razvoj divergentne produkcije u obrazovanju kroz primenu tehnika crtanja (Development of divergent production in education applying drawing techniques). *Drugi nacionalni naučni skup sa međunarodnim učešćem BARTF 2014 – Balkan Art Forum, UMETNOST I KULTURA DANAS: DUH VREMENA I PROBLEMI INTERPRETACIJE*, Fakultet umetnosti Niš, 10–11. oktobar 2014., Knjiga rezimea, 49–50.
- Pollick, M. & Kumar, V. K. (1997): Creativity styles of supervising managers. *Journal of Creative Behavior*, 31, 260–270.
- Popović, N. (2012). O studiji zatečenog znanja. *Konferencija: Jednak pristup obrazovanju za sve: Koliko je daleko i koliko ga podstičemo?* Tempus, Equi-ed. Beograd, april 2012.
- Runco, M. A. (2007): *Creativity: theories and themes: research, development and practice*. Elsevier Inc. UK.
- Sarsani, M. R. (1999): *Creativity in Education*. Sarup & Sons, India
- Škorc, B. (2012): *Kreativnost u interakciji – psihologija stvaralaštva*. Beograd: Most-art.
- Sternberg, R. & T. I. Lubart. (1999): The Concept of Creativity: Prospects and Paradigms. In *Handbook of Creativity*, New York: Cambridge University Press.

- Sternberg, R. (2006): Creating a Vision of Creativity: The first 25 Years. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts* 2007, Vol 5, No.1, 2–12.
- Suzić, N., Stanković-Janković, T., Bjelobrč, O., Đurđević, S. (2012): Stavovi studenata i nastavnika o bolonjskom procesu deset godina kasnije. *Nauka i savremeni univerzitet 1, 2012. Obrazovanje i savremeni univerzitet – međunarodni tematski zbornik radova*. Filozofski fakultet u Nišu, 165–179.
- Vigotski, L. (1996): *Oruđe i znak u razvoju deteta*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Vigotski, L. (1998): Imagination and Creativity in Childhood. *Soviet Psychology*, 28 (10), 84–96.
- Zuckerman, M. et al. (1964): Development of a sensation-seeking scale. *Journal of consulting psychology*, 28.6 (1964): 477.
- Zuckerman, M., Eysenck, S. B. G. & Eysenck, H. J. (1978): Sensation seeking in England and America: Cross-cultural, age, and sex comparison. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 46(1), 1139–1149.

Nebojša M. Milićević, Stefan N. Đorić

CREATIVE ACHIEVEMENT FACTORS AND CREATIVE STYLES OF STUDENTS OF PSYCHOLOGY

Summary

On a sample of students of psychology (N= 100) the attitudes toward positive factors of creative production were analyzed. Dynamics and interesting teaching, praise and direct rewarding, objective evaluation, enthusiasm of a teacher, creativity in teaching were high evaluated. We also investigated connection between these attitudes and creative styles measured by CSQ (Creativity Styles Questionnaire – Kumar & Holman) and sensation seeking measured by SSS-V (Zuckerman Sensation Seeking Skale – Form V). Results show negative correlations between Belief in Unconscious Processes and attitude toward Praise and Direct rewarding ($r = -0.477$, $p < 0,01$). There are also negative correlations between Use of Other People and Creativity of teachers ($r = -0.383$, $p < 0,05$) and Dynamics and interesting teaching ($r = -0.389$, $p < 0,05$). There is positive correlation between Experience Seeking scale and professor's enthusiasm ($r = 0.410$, $p < 0,05$). There are no connections between Creative styles, Creativity factors and marks, but men have higher scores on Use of Techniques and Environmental Control/ Behavioral Self – Regulation. Results correspond to previous investigations and point that the reforms in education would emphasize activity of students, their creative potentials and more active role of teacher. Such approach would be contribution to more complete development personal, expert and professional competences of students.